

Aki árat mond...

4. Burkoltan, nyíltan

1972-ben a vegyipar csökkentette a termelői árakat. Így lehetővé vált, hogy 12,6 százalékkal mérsékeljék a mosó- és mosogatószer, a szappanok fogyasztói árát, s kevesebbe kerültek más háztartási vegyületek szintén. Egy fecske nem csinál nyarat, ám — szerencsére — nem egyetlen már ez a „fecske”. Igaz, ma még több a nyílt és burkolt áremelés, mint ezek fordítottjai, a csökkenés. Persze, nincs értelme ott engedni az árból, ahol nem tudják kielégíteni a keresletet, ez csak a feszültséget növelné. Ám jó néhány árunál lehetne kisebb is az áreredmény, ha... Ez a „ha” azonban eléggé bonyolult.

Újfajta komámasszony

Nyílt árdragítást követnek el ott, ahol a hatósági árat túllépik, szabad ár esetén pedig a méltányos hasznót meghaladó nyereséget kívánnak elérni. Burkolt az árdragítás, ha az árszámításban szereplőnél rosszabb minőséget, vagy kisebb mennyiséget adnak a vevőknek. A tisztességtelen haszon — s ez fontos változás — ma már nem vállalatunként kerül mérlegelésre, mint korábban, hanem terméként. Szigorúbb az áremelési bejelentések elbírálása, szabályozottabb az áralkuláció. Mindez a vállalatok egy részét — de persze ide tartoznak a szövetkezetek, a magániparosok is — újfajta komámasszonyjává kitalálására ösztönözte, ám nem az ollót, hanem a kevésbé szembetűnő árnyalási lehetőségeket keresik. A gazdasági egységek egy másik része azonban kezdi fölismerni a tisztességtelen hasznát.

Szándékosan nem említve vállalatneveket, inkább termékeket: sokféle kender- és jutaáru, festék, több kötött holmi árát a termelők önként csökkentették, ahogy a matracokét, konfekcionált ágyneműkét, takarókat szintén. Olcsóbb lett a harisnyanadrág, egyéb harisnya, zokni, de ugyancsak ármérséklésként tudható be az is, hogy jelentősen fölemelték a televíziókészülékek, az olajkályhák garanciális idejét.

Vevők piaca

Arra, hogy ma még egyediek, s nem tömegesek ezek a példák, a magyarázat a vevők piacában lelhető. Nem az áru keresi a vevőt, hanem megfordítva. S ez természetesen árfelhajtó erő. Vannak, akik kihasználják. S vannak, akik messzebbre tekintve döntenek a nagy forgalom, kis haszon elvét érvényesítve.

Munka nélkül pénz besöpörni nemcsak tisztességtelen, hanem veszélyes is, hiszen árfelvezető nélkül a jövedelmek keletkeznek. Azt, hogy a termelőnek, a kereskedőnek haszonra szüksége van — ebből fejleszt, növeli a béreket, oszt részesedést stb. —, senki nem vitathatja. Arra azonban sem az előállító, sem az értékesítő nem törekedhet kizárólagos alappon, hogy minden áru nyereséget hozzon! Márpedig napjainkban széles körben él, hat ez a szemlélet. Nemegyszer teljesen figyelmen kívül hagyva a fogyasztói érdekeket.

Utasításra!

Az ilyen vállalati magatartás visszatorzítását a központi irányításnak joga, s kötelessége is szorgalmazni. Közvetett eszközökkel — gazdasági szabályozókkal —, s közvetlenül. Például utasításokkal. Március elsején lépett érvénybe a Könnyűipari és Belkereskedelmi Minisztérium együttes rendelkezése, amely előírja harmincféle gyermekruházati cikk kötelező gyártását, mégpedig meghatározott minőségben, s változatlan áron való forgalomba hozatalát.

Van, ahol a kereslet-kínálat szabad érvényesülése vezet árcsökkenésre. 1972-ben egyebek között a fejéskáposzta 33 százalékkal olcsóbb volt, mint 1971-ben, kevesebért adták a karfiolt, a kelkáposztát. A forgalom fellendülését célozta, hogy csökkenjen a halak, a befőttök, a dzsemek ára, a kötött alsóruházati cikkeké, a ballonkabátoké; a nagy forgalom, kis haszon még mindig jobb, mint a csekély eladás, semmi nyereség.

Az igazi érdek

Fölismerni a vállalat igazi érdekét, s annak megfelelő árpolitikát folytatni nem egyszerű feladat, de hosszú távon csakis ez ígér boldogulást. Emelni az eleven munka termelékenységét, megkövetelni az anyagtakarékosságot, szorgalmazni — minőségromlás nélkül! — az olcsóbb anyagok, például színesfémek helyett műanyagok alkalmazását; külön-külön, s együttesen még inkább a szilárd árpolitikához teremt kereteket. Ahogy az állóeszközök jobb kihasználása — mert azok amortizációja egyformán terheli a ter-

méket, ha egy, ha három műszakban működnek —, a termelés növelése — az állandó költségek nagyobb árumennyiségre oszlanak el — szintén.

Sorolhatjuk tovább: a célszerszámok, célgépek ugrászerűen növelik a termelékenységét, a gépi termelési programok nagymértékben csökkentik a veszteségeket, az állandó költségeket stb. A modern tömeggyártás megszervezése — példával élve — lehetővé tette, hogy az öt évvel korábbi hatzerről 11 ezer tonnára növekedjen a mosószeres eladás, negyvenféle termék közül választhasson — s így valóban választhat! — a vevő. Korszakot kap, olcsón. Ami nem boszorkányság: átgondolt termelésfejlesztés, hosszú távra szóló üzletpolitika.

Mindenki árfelelős

Ahhoz, hogy valamennyi gazdasági egységre ez legyen a jellemző, jócskán kell még idő. Nagy hiba lenne abban a tévhitben élni, hogy az ár-ellenőrzés, a számonkérés oldja meg a gondokat. A tanács megszabhatja és ellenőrizheti, hogy mennyiért adják a helyi szükségletekre gyártott termékeket, mibe kerülnek a szolgáltatások, de senki helyett nem képes megtenni a gazdálkodási intézkedéseket, ahogy más árhatalóságok ugyancsak képtelenek erre.

A gazdasági életben ritkák a véletlenek, s nincsenek csodák. Az indokolt és az indokolatlan áremelkedések sem maguktól, valami titkos erő hatására mennek végbe. Az árnövekedés okozta, tehát okok lehetnek mögötte. Ezek kutatása, indokolatlan részük fölismérése az árfelelősök dolga. S a maga helyén, a maga munkájában mindenki árfelelős.

Mészáros Ottó

Angyal szállt le Babilonba

Dürrenmatt-öszbemutató a színházban

„Dramáim tyúkretreibein kétségbeesetten kutatják a magyarázat tojásait, ezeket pedig csökönyösen vonakodom megtojni”. — írta egy helyütt a nagy svájci író. Dürrenmatt elég bölcs és ravasz ahhoz, hogy világnézetét, társadalomszemléletét saját társadalma közegeiben játékká, műszerré, meg nem tojt tojásokká, ötletekké deklarálja. Emögött is ott van azonban a nagyon is határozott, kritikus mondanivaló, a nagyon is komolyan vett világnézet. Erről győzhetett meg mindenkit az *Angyal szállt le Babilonba* című háromfelvonásos töredékes komédiájának szombat esti szegedi bemutatója is. Az világos és egyértelmű, hogy Dürrenmatt erős és meghatározó gyökerekkel kötődik ahhoz a társadalomhoz, melyben él. A nyugati jóléti társadalom polgára ő, aki ugyan látja, érzi, saját bőrén is tapasztalja a fogyasztói állam politikai, gazdasági, etikai kiütlanságát, megújulásra való képtelenségét, de mivel tagjaként csak belülről szemlélheti, megoldást nem adhat, legfeljebb homályos sejtéseket.

Újszerű és izgalmas dramaturgiai, színpadi és társadalmi koordinárendszer tárul fel előttünk az előadásban. A komédiában két helyszínt létezik: az ég, a cselekmény titokzatos kiindulópontja, az ötlet (!), mely a megfoghatatlanság, a kifürkészhetlenség jelképe, a föld ellenpólusa —, és Babilon, a toronyépítés városa, mely egyszerre bibliai színtér és a küklpsz-méretű, modern nyugati nagyváros szimbóluma.

„Századunknak ez a cirkuszi porondja” az, ahol Dürrenmatt felvonultatja figuráit — a jóléti társadalom egy-egy eszméjének, hivata-

Hernádi Oszkár felvétele

Magda Gabi és Király Levente

lának, intézményének képviselőjét —, s elkezdődik a groteszk játék.

A nyüzsgő nyugati nagyváros forrágában — felhőkarcolók árnyékában, autók és autóröncsök, kukák és eldobott tubusok között, a gépek működő államszervezetben — egyetlen szabad ember él, önkéntes száműzetésben, koldusként. Akki, aki nem lett megalkuvó és nem korrumpálódott, de a tisztább és emberibb világ ígéretét csak koldusként remélheti, kirekesztve magát a társadalomból. Tetteivel, ha megváltoztatni nem is, de bomlasztani, siettetni tudja az állam pusztulását. Az ég kegyét, az Angyal által földre kalauzolt Kurrubit végül is csak ő nyerheti el. Kurrubi a tisztaságot, romlanságot, jóságot, humanitást, igazságot jelképezi a romlásnak indult világban. A jövő ígérete, az új társadalom csírája. Felbolygatja ugyan a nagyváros egészét, ám amikor ezért az ajándékért cserébe egész társadalmi berendezkedésüket kelle alapaiban megváltoztatni, eltaszítják maguktól a Kurrubi képében megjelenő lehetőséget.

Sándor János rendezői alapállása: hozzáadni Dürrenmatt komédiájához az itt és most kritikáját! Mi ennek a rendezői alapállásnak a lényege? Dürrenmatt társadalmi és tudati korlátainál fogva az általa felvetett társadalmi körök gyógyítására nem adhat megnyugtató megoldást, s nem is akar adni. A jóléti társadalom tartatlanságát világosan látja, de nem juthatott el oda, ahová az alkotók segítségével nekünk el kell jutnunk — Akki, oldalán Kurrubival, ide, közénk érkezik, megnyugvást csak a mi társadalmunk adhat számukra, ez a világ az, ahol a humanitás, a tisztaság, a szabadság igazi tartalmát, polgárjogot nyerhet. E mondanivaló hangsúlyozását szolgálja a játéktípus éppúgy, mint a díszlet és jelmez, a piromániássá lett, agyalagult trónörökös és az éjtörnyös heveder segítségével repdeső angyal. Különösen a földet minduntalan fölgyújtani akaró, tébolyult trónörökös közvetíti világosan az általánosabb érvényű rendezői szándékot. Hiszen az ábrázolt társadalom ilyen torzszülötteket termel ki magából, akik maguk körül felperzselve a világot, önmagukat pusztítják el a látra lobbanó trónus képében egész államgépezetükkel együtt. Sándor János úgy teremt politikai színházat, hogy közben játszani is enged a szereplőket, s szórakozást is nyújt a közönségnek. Sok helyénvaló, ragyogó ötlettel teszi színessé és élvezetessé az előadást, gondoljunk a zenekari árokcsobogó vizű Eufráteszére, vagy a színpad légtérében repde-

ső angyalra. Kiaknázza a komédia megannyi humorforrását anélkül, hogy a mondanivaló világosságát csorbítaná. Sajnos, e groteszk stílus kettős éle nem mindenné és mindenkinél következő. Az abszurditás a realizmus között feszülő kötélen előfordul néhány megingás, mellélépés, fals hang, szerencsére a darab feszes hálójá visszazsegit a bizonytalankodókat.

Gyarmathy Ágnes színpadképének szimbolikája, ha nem is minden részletében szerencsés vagy eredeti, világos és egyértelmű. A modern nagyváros színes autódsondái száguldanak a színpad két oldalán levő évezredes kőoszlopokon. Háttérben a fogyasztói társadalom gyűrt hulladékdiszlete egy karambol után. Kevesé mondhatjuk sikerültnek a jelmezeket. Sumér domborművek ihlette színes maszkárait a jóléti állam jelképeivel — bankoparólnal, viaszosvásonrongyokkal, keferangjelzésekkel — igyekezett ötvözni, azonban a vásári színesség elnyomta a jelmezekbe bújtatott mondanivalót.

Az előadás legmegragadóbb alakítása az Akki koldust megformáló Mária József. Egy filozófus bölcsességét, egy hazárdjátékos ravaszágát, egy édesapa jóságát, a hivatástudat fölénységét, „szakmai” alázatát szinte külső eszközök nélkül játsza el! Amennyiben Akki maga társadalmon kívüli lény, úgy Mária Józsefnek sem kell követnie a többiek játéktípusát. Az abszurd és realis játék között feszülő stílus — nem először, bizonyítja már! — Tolnai Miklós érti és érzi legjobban. Temperamentuma, pillanatnyi váltásai, hangjának engedelmessége, színészi fegyelme kifejezésre jut Nebukadnecar összetett figurájában. Magda Gabinak szintje csak meg kell jelennie. Szerepe éppoly egysíkú, mint az általában felfogott szépség, jóság vagy humanitás. Kurrubija illúziót keltő, ám sejtítő pöszesége nagyon zavaró. Simon Péter szállított angyalként a színpad légtérében, kezdetben bölcs égi jövevényként, később naiv és szeleburdisan virgonc kamazsként. Az államgépezet eszméinek és hivatalinak megtestesítői között izléstelen jelmezében is kidolgozott alakítás a főtölgus — Király Levente. Kovács János hóhéreként szelíd és kedves figurát teremtett. Kovács Gyula főminisztere és Királyi István tábornoka jó alakítás. A nép színes forrágából ki kell emelni Katona András bankárát, Jachinek Rudolf borkereskedőjét, Bagó László verselgető rendőrt és a két korrumpálódott hippi (?) munkást, Csizmadia Lászlót és Marosi Károlyt.

Tandi Lajos

Amatőr operisták?

Szombat este két ifjú holdt és négy fiatalember adott randevút a Lenin körúti 79-es számú ház első emeletén. A társaságban akadt orvos, ügyvéd, banktisztviselő, sőt három zenész is, egy-egy zongoratanárnő, oboista, hegedűs. A zenészek számbeli fölénye eldöntötte a „piknik” sorsát. S mivel hangszer sehol a közelben — csupán a zongora —, dalolni kezdtek. S ha már daloltak, játszottak is. Az oboista szerelmes grótot, a zongoratanárnő viszont szerelmes gyámleányt, az ügyvéd ket-tejük „jogi megbízottját”, vagyis a borbélyt; az orvos maradt a szakmában, a hegedűs énekmeisternek csapott föl, a „bankos kisasszony” pedig szobalánynak.

Bizonyára kitalálták, szombat este a konzervatórium-ban Rossini *A sevillai borbély* című operája hangzott el. A fenti körülírára tanácstalanságom biztatott föl: miután az amatőr kifejezés használati értéke némiképp devalválódott, aligha mer-ném pusztán amatőrnek nevezni a Tömörkényi zeneművészeti szakközépiskola ének-tanzsáknak hagyományos, év végi bemutatóját. Az operista Gyimesi Kálmán növendékei ugyanis fölülmúlták a termet betöltő közönség legmerészebb várakozásait. Dr. Zámbo Géza Figarója — tévészereplése óta — már nem meglepetés, bár fölűnt, hogy baritonja dúsabb, színesebb lett. Mész-lényi László igen gazdasá-gosan használta ki lírai tenorja lehetőségeit, s a mind-össze egyetlen éve tanuló Szélpál Irén is muzikálisan oldotta meg Bertát. L. Mat-susovits Edit szopránja szé-

dítő magasságokkal és bravúros koloratúrákkal ámitotta el a közönséget, (vaj ha több feledet, lenne a csillogó felület mögött), s ha hozzávesszük, hogy dr. Szűts István egészen elsőrangú, meglepően érett Bartót és Rágalom-ariát énekelte, de Korpás Ferenc (Berdál Valéria növendéke) sem okozott csalódást ebben az igen fegyelmelt együttesben, máris érthető a publikum kitüntető rokonszenve. Vagyis nem merném csupán amatőrnek mondani az együt-

Zenei naptár

test, mely az irodalom egyik legbravúrosabb vígoperáját ilyen igényel képes élvezhető állapotban találni — jöhetnek ezek a fiatalok tényleg amatőrök. Ahhoz a bizonyos többlethez viszont méltatunk kell Gyimesi Kálmán bátorságát és pedagógiáját, az est hangulatának fölkelésében és ébren tartásában dr. Nagy István műsorvezetését, s talán mindenekelőtt dr. Simor Ferencné zenekari pótló zongorakíséretét.

M. L.

Fiatal művészek

A zeneművészeti főiskola KISZ-szervezete vasárnap három, Szegedről elindult művésszel állt ki hallgató-sága elé, s a forró siker igazolójaként, hogy városunknak zenei kedvelő közönsége az igazi tehetséget felismeri. A műsor élén a most diplomázott Király Ágnes gondosan felépített Bach C-dúr szvitje brácsára hangzott el, a mélyről fakadó motívumok teljes összhangjával, a figurák és a polifonia muzikális egyensúlyában. A soron következő Tokody Ilona, a Kodály-énekversenyt győztese volt. Bár a rádió és televízió révén mindenki ismeri és becsüli ezt a ritka szépségű szoprán és páratlanul gazdag skálájú előadó-virtuózt, mégis meglepett Brahms, Debussy és Richard Strauss szívbemarkoló dalainak hangvételével, az intonáció melegségével, a kidolgozás mindig költői tartalmasságával.

Szatmári Géza